

jeg enkle tabeller, som lettere kunne synliggjøre fakta som refereres i teksten. Jeg vil tro at denne boken kan leses med stort utbytte av interesserte kolleger og ikke minst av helsepolitikere og helsebyråkrater.

Jan Eritslund

Hjertemedisinsk avdeling,
Ullevål universitetssykehus

Når relasjoner gjør godt

Marit Borg, Alain Topor, red

Virkosomme relasjoner

124 s. Oslo: Kommuneforlaget, 2003.

Pris NOK 289

ISBN 82-446-0857-9

Kommuneforlaget har tatt initiativ til utgivelse av en liten, men viktig bok om bedringsprosesser ved alvorlige psykiske lidelser. *Virkosomme relasjoner* henvender seg først og fremst til et bredt publikum av fagfolk innen helse- og sosialsektoren, til alle som skal utvikle en bedre psykiatri. Den er resultat av et samarbeid mellom norske og svenske fagpersoner med lang erfaring innen psykiatrisk arbeid.

Innholdet baseres på dybdeintervjuer med 15 personer som alle har opplevd psykisk sykdom fra innsiden og har møtt hjelpeapparatet. Brukerperspektivet er viktig – de som selv har vært i lidelsen, er de fremste formidlere av hva som subjektivt har virket og hjulpet, eventuelt virket negativt. Her er ikke hovedvekten lagt på det som kan telles og måles, men på selve opplevelsesaspektet, den kvalitative innfallsvinkelen.

Det er grunn til å ta dette perspektivet alvorlig, og boken er et godt bidrag i retning av å øke forståelsen for pasientenes opplevelser hos nåværende og fremtidige behandlere. Forfatterne bruker et enkelt og innlevende språk, som understreker den erfaring de selv har fått gjennom mange års arbeid innen feltet.

Etter hvert som man leser gjennom de sju kapitlene, får boken mer og mer preg av studiebok til felles bruk på arbeidsplassen. Den vil inspirere til viktige og utfordrende samtaler om allmenne sider ved alvorlig sinnslidelse, nemlig relasjonene som bærer gjennom den avgrunnsopplevelsen mange av disse pasientene har vært i. Her tenkes det ikke bare på relasjoner i pasientenes sosiale liv, men like mye på de relasjonene som etableres mellom pasienten og personalet. Begrepet profesjonalitet diskuteres på en fruktbar måte: Profesjon som *distanse* og profesjon som *nerhet*.

Boken kunne fått en utilsiktet slagside dersom forfatterne hadde gitt inntrykk av at alt informantene oppgav, uten videre ble oppfattet som «sant». Dette har de på en forbilledlig måte unngått.

Per Anders Øien

Modum Bad
Vikersund

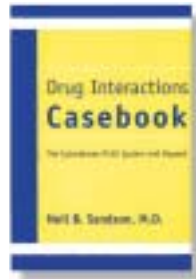
Historier om medikamentinteraksjoner

Neil B. Sandson

Drug interactions casebook

313 s, tab. Washington: American Psychiatric Publishing, 2003. Pris USD 33

ISBN 1-58562-091-2

For noen er cytokrom P-450 og isoenzymene et stort mysterium. Andre bruker navn som CYP3A4 og CYP2C19 uten at de egentlig forstår hva de snakker om. Denne boken er redningen for begge gruppene. Den er morsomt

skrevet, rikt illustrert med kasusbeskrivelser og gir et vell av informasjon. Dette er til å bli klok av. Medikamentinteraksjoner burde interessere de fleste av oss. Mange av oss utsetter potensielt våre pasienter for det. Men hvor ofte har vi egentlig sett det? Eller, mer presist, hvor ofte har vi skjont at det er det vi har sett?

Mer enn 200 pasienthistorier, i stor grad hentet fra psykiatrien, illustrerer de ulike hovedtypene av medikamentinteraksjoner over de ulike P450-isoenzymene. I tillegg omtales interaksjoner over noen andre enzymsystemer. Inhibitorer, induktorer og substrater for CYP2C19, CYP2C9, CYP3A4 og CYP2D6 blir mer enn abstrakte begreper. Man forstår deres kliniske betydning. Mange vil kunne få aha-opplevelser både av positiv og negativ karakter. Humoren ligger stadig på lur og letter lesingen, men tar aldri overhånd og svekker ikke bokens seriøsitet.

De første kapitlene gir en god prinsipiell oversikt over de mekanismer som kan inntre. Hvert kapittel, ja hver eneste vignett, har fylldig referanseliste. Dette er klinisk kunnskap med godt grunnlag i teori og forskning! Gode tabeller gir en tilnærmet fullstendig oversikt. Flere gode stikkordregister til slutt er omfattende nok (32 sider!) til å gjøre denne boken til mer enn en samling kuriositeter.

Når alt dette er sagt om denne gode og gjennomarbeidede boken, vil jeg nevne noen av dens begrensninger. Farmakokinetikken, farmakogenetikken og kunnskapen om interaksjoner er under stadig utvikling. Det er ingen gitt å komme med fullstendige lister over interaksjoner. Kanskje er de Internett-baserte tjenestene bedre egnet til dette (1). En annen måte å sikre fullstendighet på ville være å gi et bredere teoretisk grunnlag, slik at leseren ville stå bedre rustet til å gjøre seg egne refleksjoner. Men som forfatteren selv nevner, finnes det andre bøker som gjør dette (2). Videre kan noen synes det er vel mye av det gode når 20 pasienthistorier illustrerer interaksjoner

med fenytoin, eller for så vidt andre gjengangere.

Boken ville være interessant for mange, men den har likevel kanskje et noe begrenset publikum. På sykehusbibliotek, psykiatriske avdelinger og farmakologiske laboratorier bør den likevel finnes.

Jørgen G. Bramness

Divisjon for retts toksikologi og rusmiddelforskning
Nasjonalt folkehelseinstitutt

Litteratur

1. <http://medicine.iupui.edu/flockhart/>
2. Cozza KL, Armstrong SC, Oesterheld JR. Concise guide to drug interaction principles for medical practice. Washington: American Psychiatric Publishing, 2003.

Lesbar grunnbok i psykofarmakologi – nå enda bedre

Brian E. Leonard

Fundamentals of psychopharmacology

520 s, tab, ill. London: John Wiley, 2003.

Pris GBP 33

ISBN 0-471-52178-7

Da jeg skulle lese psykofarmakologi første gang, ble jeg anbefalt den forrige utgaven av denne boken. En farmakolog fremholdt for meg at den inneholdt et slags minimum av kunnskap en psykiater burde ha om emnet. Det var godt å oppleve at den var lettlest, forståelig og gav passe med kunnskap. Passe – det vil si at jeg lærte noe (styrket kunnskapen), mens annet var kjent fra før (styrket egoet). Det var forrige utgave.

Nå har Leonard gjort en fullstendig revisjon, og boken foreligger tykkere, rikere illustrert med gode figurer, og ikke minst oppdatert i sin tredje utgave. I et hjertesukk av et forord beklager forfatteren seg over at han ikke heller skrev en helt ny tekst, fremfor å flikke på den gamle. Det hadde vært mindre arbeid og kanskje gitt et bedre resultat. En del faktiske feil (det er ikke slik at benzodiazepiner ble introdusert i *dette* århundre, for 30 år siden eller at klozapin er et *nytt* medikament), kunne vært lukt bort. Boken fremstår nok en gang som lettlest, forståelig og oppdatert og gir akkurat passe med kunnskap.

I konkurransen med Stahls gjennomillustrerte og mer omfattende bok (1) har Leonard valgt å skrive en bok man *leser* (for eksempel på sengen – formatet egner seg til det) fremfor å slå opp i. Seks innledende kapitler omhandler generelle psykofarmakologiske prinsipper, deretter fem kapitler om medikamenter ved de vanligste psykiske lidelser (depresjon, mani, angstlidelser, søvnløshet og psykoser) og tre kapitler om aktuelle sykdomskategorier mer i utkanten av det psykofarmakologiske feltet (epilepsi, Parkinsons sykdom og ulike typer demens). Tre kapitler omhandler rusmidlers psykofarmakologi og psykofar-

makologi hos eldre og hos barn. For mer spesielt interesserte er det til slutt to kapitler om psykonevroimmunologi og endokoider. Boken avsluttes godt med tabell over interaksjoner, en ordliste, oppsett over vanlige salgsnavn koblet med generiske navn, et meget omfattende register og en begrenset referanseliste med oppdaterte forslag til videre lesing.

Referanselisten er for knapp. Selv verk som blir referert til mange ganger, er ikke tatt med. Jeg savner omtale av fenomener som serotoninergt syndrom og malignt nevroleptikas syndrom. I kapitlet om serotonin er ikke blodplater nevnt. Bare i én setning i hele boken omtales biologiske tester for depresjon eller avhengighet. Jeg kunne nevne mange slike valg som Leonard har gjort. Men disse valgene har antakelig forfatteren gjort for å lage en lesbar grunnbok for klinikere og studenter. Det har han klart. Til tross for sine mangler er dette nødvendig lesing for mange av oss. Jeg (an)befaler boken på det sterkeste.

Jørgen G. Bramness

Divisjon for rettsstoksikologi og rusmiddelforskning
Nasjonalt folkehelseinstitutt

Litteratur

1. Stahl SM. Essential psychopharmacology: neuroscientific basis and practical applications. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Kulturradikaler i hvit frakk

Siv Frøydis Berg

Den unge Karl Evang og utvidelsen av helsebegrepet

– en idéhistorisk fortelling om sosialmedisinens fremvekst i norsk mellomkrigstid. 172 s. Oslo: Solum Forlag, 2002. Pris NOK 280 ISBN 82-560-1370-2

Karl Evang (1902–81) var helsedirektør så lenge (fra 1938 til 1972) at for mange av oss er han Helsedirektøren. I løpet av de siste 15 årene har han fått sitt minnesmerke i to viktige bøker. Først ut var historikeren Terje Nordby med en monografi, sist var det Rune Slagstad som tok ham med som en av våre nasjonale strateger, en som «mer enn noen annen satte ... sitt stempel på norsk helsestell i arbeiderpartistatens periode».

Karl Evang ble eksemplet på makt og maktutøvelse i helsevesenet. Vi hadde, med Slagstads ord, i mange år «det egenartede arrangementet at Evang så å si hadde svake sosialministre under seg. Først da Gudmund Harlem ble sosialminister i 1955, fikk helsedirektøren en sosialminister ved sin side».

Idéhistorikeren Siv Frøydis Berg har, heldigvis både for oss lesere og for Evangs ettermæle, utvidet sin hovedoppgave fra 2000 til en bok om den unge Karl Evang og helsebegrepet. Den fortjener stor oppmerksomhet.

Evang var ikke den første norske medisiner som interesserte seg for samfunn og helse, det ville vært merkelig. Fra Universitetets start i 1814 ble de kommende leger undervist i «Sundhedspolitik», og fakultetets fjerde professor, Frederik Holst (1791–1871), ble i 1824 professor i «politica medica».

Evang ble imidlertid i overveldende grad et eksempel på dette helsesynet – først en opprører mot et individualistisk helse- og sykdomssyn, senere en pådriver i oppbyggingen av velferdsstatens helsevesen. Det arbeid han som grunnlegger og leder av Socialistiske Lægers forening utførte var nybrottsarbeid. Sosialmedisineren Axel Strøm (1901–85) hevdet mange år senere at foreningen «la grunnlaget for sosialmedisinen i Norge i mellomkrigsårene».

Den 1800-tallsutvikling som var forutsetningen for 1920- og 30-årenes radikaliserings, også av helsevesenet, dekket innledningsvis i Bergs bok. 1920-årene fremstår i hennes fremstilling ikke i et historisk vakuum. På bokens forside gjengis nr. 9/1934 av *Populært tidsskrift for seksuell opplysning og helseleære*. Også det var et resultat av Evangs arbeid og flid. Han verken skapte eller drev tidsskriftet alene, men ingen er i tvil om at han var den viktigste forutsetning for dets eksistens. Flere med bakgrunn i det intellektuelle Mot Dag-miljøet deltok i arbeidet, bl.a. Evangs kone Gerda.

I dag er det vanskelig å forstå hva arbeidet med «frivillig fødselsregulering» betydde for den fysiske og psykiske folkehelsen. Det var få prevensjonsmidler, men noen var det. Det avgjørende var å tore å snakke om dem, våge å sette ord på at det fantes en seksualitet, ikke bare til nytte, men like mye til glede. Og at skyld ødela for gleden. Numrene kom i opplag på over 30 000, nummeret om onani i 120 000 eksemplarer. Evang behandlet ikke et tema for de få interesserte.

Mot Dag er behandlet bredere andre steder, men Berg setter Evangs helsepolitiske virksomhet inn i den politiske og samfunnsmessige ramme den hører hjemme. Hun tar for seg hva som preget hans syn på helse- og sykdomsbegrepene, syn som senere kom sterkt til uttrykk i hans arbeid i norsk embetsverk og i WHO. Hun viser også at kulturradikalismen ikke først og fremst er av interesse for litteraturvitere. Det er i denne boken snakk om den kanskje viktigste kulturradikale innsats i norsk mellomkrigstid.

I en tid da det individualiserte helsesyn igjen har vind i seilene og nedbygging av velferdsstaten står på den politiske dagsordenen, er det grunn til å minne om hvor kort tid det er siden oppbyggingen av velferdsstaten startet, og hva som var de samfunnsmessige forutsetninger for den.

Per E. Børdahl

Kvinneklinikk
Haukeland Universitetssykehus

Histologi på en-to-tre

David H. Cormack

PDQ Histology

224 s, tab, ill. Ontario: BC Decker, 2003.

Pris USD 25

ISBN 1-55009-187-5

PDQ Histology er en kortfattet, instruktiv og forbillig godt illustrert kortversjon av hovedelementene i cytologi og histologi, altså en håndbok i mikroskopisk anatomi for medisinstudenter. Forkortelsen PDQ i boktittelen står for «pretty darned quick» –

med andre ord vil forfatteren gi en lynrask oversikt over et stort og overveldende fagområde. Boken kan brukes som en innføring i faget og som en grei oppsummering før eksamen. At den foreligger i paperbackutgave og er beskjeden i både vekt og format, gjør at den er lett å ha med seg i sekken og ikke minst inn i mikroskopisalen.

Leserens oppmerksomhet rettes mot grunnleggende anatomiske strukturer som fremkommer i cytologiske og histologiske snitt. I de første sju kapitlene, som utgjør nesten halve boken, redegjøres det for kriterier for å definere og identifisere basale vevstyper og undergrupper av disse: epitel, bindevev (herunder bein- og bloddannende celler og lymfoid vev), nervevev og muskelvev. Så følger åtte kapitler om mikroskopisk anatomi i sentrale organsystemer, fra kretsløp og fordøyelse til endokrine og reproduktive funksjoner.

Bokens absolutte styrke er den visuelle rikdom som kommer til uttrykk gjennom veldefinerte fargefotografier, elektronmikroskopiske bilder og skjematisk fremstillinger av ørsmå vevsstrukturer. De fleste kapitler inneholder summariske tabeller med hovedbegreper og hovedpunkter man bør feste seg ved. Teksten er kompakt og poengtert, dog har den vesentlige mangler. Særlig er basale emner som mikrocellulær anatomi og celledeling overfladisk behandlet, og her må studenten supplere med fordypningslitteratur. Når det er sagt, skal man ikke glemme utgangspunktet, nemlig bokstavene PDQ: Leseren skal kvikt lære å gjenkjenne mikroanatomiske detaljer og få et overblikk over faget. En slik bok har forfatteren fullt ut lyktes med å skape, og derfor vil det være nokså søkt å sammenlikne dette kompendiet med større og tykkere lærebøker. Nevnes må også at det følger med en CD-ROM som inneholder test-deg-selv-oppgaver samt «multiple choice»-spørsmål. Boken er et godt pedagogisk verktøy og kan varmt anbefales.

Tom Sundar

Tidsskriftet